

GENTRIFICATOUR: GENTRIFIKATZAILEEN AURPEGIA EZAGUTZEKO BIDAIA

"Kapitalismoa da jaun bat zeinari ez zaion gustatzen bere izenaz deitzea".
Bertolt Brecht

Arazoaren ertzetatik

Askotan entzuten dugu gentrifikazioaz hizketan, itxuraz aurpegiak ez duen gertakari bat balitz bezala; haren atzean inoiz ez da izenik agertzen, eta horregatik susmoa hartu, eta galdera hau egiten diogu geure buruari: orduan non dago etsaia?

Hasteko, gure ustez, garrantzitsua da ulertzea anglo-saxoierazko gentrifikazio hitza erabiltzen dela Ingalaterrako eta Ipar Amerikako hirien elitizazio-prozesua azaltzeko. 1960ko hamarkadan, toki horietako hirigintza-ereduaren ezaugarria zen argi eta garbi bereiztea hiriaren erdigunea edo down town, batetik, eta periferiako aldiriak eta bizitegi-guneak, bestetik. 1970eko hamarkadan, higiezin merkatuak joera hori aldatzeari ekin zion, eta interes berezia erakusten hasi zen hirietako erdiguneekiko. Kasualitatez, leku horietan langile klasea bizi zen eta/edo administrazio-jardueretarako eraikinak zeuden. Gertakari espekulatibo horren ondorioz, auzoetako biztanleak kanporatu zituzten, interes-eremuak sortzeko. Horri gentrifikazio deitu zioten, edo, zuzenean itzulpena eginez, "hiriak burgestea".

Europako hirietan, fenomeno desberdin hasi zen, hiri horien eredu historikoek ez baitzuten zerikusirik handirik anglosaxoiarekin, hain zuzen, aldiriak gutxi garatuta zeudelako. Esaterako, Espainiako zenbait hiritan argi ikus dezakegu batera bizi zirela hiri burgesa eta errebalak. Kasu horietan, gentrifikazioak logika beretik jardun zuen, baina estrategia desberdinekin, etxebizitzak eta hiri-ehunaren tipologiek beste konplexutasun batzuk baitzituzten. AEBetan, artistek okupatzen zuten loft industrialaren ordez, kostu handiko loft luxuzkoak jarri zituzten. Espainian, berriz, kapitalismo aurreko gremio-etxearen ordez, luxuzko apartamentuak jarri zituzten adin ertaineko exekutibo zuri eta ezkongabeentzat. Ganbarak atiko bihurtu zituzten, eta pisuak eskala txikiko estudioetan banatu. Hau da, etxebizitzak eta auzoetako elkarbizitza sakon eraldatu behar izan zuten, higiezin merkatuko produktu berrietara egokitzeko.

Gentrifikazio-prozesu horiek, funtsean, jabetza materiala eta sinbolikoa kentzeko ariketa bat dira. Horren ondorioz, azkenik, hiriko espazio sozialean bizimodu, harreman eta modu bereziak zituzten biztanle batzuk kanporatu, eta guztiz kontrakoak eta erabat desberdinak ziren beste biztanle batzuekin ordezkatu zituzten. Leku horiek betetzen dituen agente hiritar berriak dituen klase-izaerak eta bizi-estiloak lehen zegoena ordezkatzeko du, halako erresignifikazio erromantizatu bat eginez, funtsean zinismo komertzial hutsa baizik ez dena. Horregatik, aurreko biztanleen etxebizitzak jabetze materiala aipatzeaz gain, esaten dugu beren kapital kultural eta sinbolikoa ordezkatzeko dela, balio berriei lotutako beste balio batzuk gaineratuz. Gaur egun, auzo hipsterizatu esaten diogu horri, hau da, hiri-espazio bat, ustez alternatiboak diren kultura- eta kontsumo-ohitura batzuk dituen, alteritate behartu eta fikziozko bat eraikitzen duten gustu estetikoetan oinarrituta. Sistemari mesede egiten dion "klase sortzaileak" lan-autonomiaren eta -askatasunaren idealizazioa proposatzen baitu, eta horrek lanaren eta, oro har, bizimoduaren prekarizazioa justifikatzen baitu. Klase berri hori garai bateko artistaren figuraren bilakaera postfordista da. Izan ere, artistak giltzadura-lana egiten zuten merkatuak sar zitezkeen, zenbait biztanlerengan bizimodu kultural bat izateko gogo berezi hori sortzen baitzuten, eta horrek bide ematen baitzion prozesu gentrifikatzaileari. Baina garrantzitsua da bereiztea eta azpimarratzea, horrelako hiri-eraldaketan hasieran, artistak gehienbat aldi baterako rola zuela horrelako prozesuetan. Alabaina, finkatzean, auzoaren aldaketa amaituta zegoenean, aktore horiek desagertu, eta galeriek ordezkatzeko zituzten. Oso kontu sintomatikoa, artearen ikuspegi

komertzialetik. Gaur egun, gustu oneko hipsterrak finkatzen ditu prozesu horiek. Agente erabilgarria da, gentrifikatuta dagoen auzoan sartuta bere klase eta kapitalarekin, hiriko kontsumo-eredu bati lotutako bizimodua definitzen baitu. Beraz, auzoaren hipsterizazioak, hau da, gentrifikazio garaikideak, ordezkatzen du gentrifikazio tradizionala, hor eszena artistikoa baitzen sistemaren nahiak betetzeko bidea.

Nolanahi ere, begirada zabalduz gero, esan dezakegu gentrifikazioa hainbat agenteren eskutik gauzatzen dela, eta horiek aldatzeko motor gisa jarduten dutela hegemonia lortzeko. Egia da artea eta kultura direla ikusgarrienak eta identifikagarrienak, baina badira beste parametro batzuk ere, hala nola auzo baten izaera komertziala, horrelako prozesuak finkatzen eta baliozkotzen dituenak.

Ez da ahaztu behar hiri-prozedura horietako gehienek instituzioen laguntza dutela, eta horiek areago bizkortzen dutela hiri-espekulazioa, higiezinena eta soziala. Neoliberalismoaren sineskizunen adibide garbia, botere guztien laguntzari esker iraunarazia. Kasu horretan, administrazioak argitzen du zein den hiri-antolamenduan duen benetako interesa, herritarrak babesik gabe uzten baititu, eta hirigintza-gainbalioak lehenesten baititu hirirako eskubidearen ginetik. Azpiegitura publikoen narriadurak, hirugarren adinekoentzako eta/edo haurrentzako zerbitzuak kentzeak eta oinarriko gizarte-zerbitzuak ezabatzeak bide ematen dute gentrifikazioak itxura eta gorputza har dezan. Bertan da lurralde baten desjabetze materiala. Hirietako biztanleek jasaten duten mobbingak presioa egitea errazten du, eta, aldi berean, arrakastatsu bihurtzen du merke erostea garestiago saltzeko formula. Neoliberalismoaren oinarria. Menderatzeko, galbideratzeko eta bereizteko moduak sakratutzat hartzen dituen ideologia, metaketa eta desparekotasuna bezalako oinarriko kontzeptuetatik abiatuta. Formula horretan, administrazioak sistemaren bermatzaileak dira, eta gentrifikazioa haien menderatzearen adibide garbia da. Eta arrazoi horiengatik interesatzen zaigu prozesu horien atzean nor dagoen jakitea; izan ere, horrek aukera emango liguke etsaia identifikatzeko eta munstroaren aurrean —hau da, gaur egun gainean dugun eredu sozial eta ekonomikoaren aurrean— erresistentzia eraginkor eta erradikala sortzeko. Horretarako, ezinbestekoa da zehatz-mehatz identifikatzea eta ez modu abstraktuan, etsai horrek opakutasunak sortzen baititu boterearen benetako izenak ezkutatzeak. Ildo horretan, jakin behar da, adibidez, inbertsio-funts batzuk daudela gentrifikazioa eta beste espekulazio-prozesu batzuen alde, horiek paradisu fiskaletan dutela egoitza eta inbertsioa off shore kredituetan egiten dutela. Ingeniaritza oso bat, kanporatzeko eta desjabetzeko praktika bortitzak nork sortzen dituen jakin ez dadin.

Praxitik

2010eko urtarrilean, Madrilgo Udalak publizitate-kanpaina bat egin zuen; hain zuzen, auzo batzuetako merkataritza-jarduerak nabarmentzen zituzten mapa batzuk argitaratu zituen. Argitaratutako 10 karteletatik 9 Madrilgo 9 auzokoak ziren, eta horietako bat Malasaña erdiguneko auzoko Triball merkataritza-gunekoa (1. ir.). Harri eta zur utzi gintuen enpresaburu-talde batek sortutako eremu birtualak auzoaren ustezko kategoria hartzeak, nahiz eta soilik publizitate-kanpaina horretarako izan. Ekimen horrek argi erakusten ditu Triball enpresak, udalarekin batera, auzoan sustatzen zituen interes gentrifikatzaileak. Hortik abiatuta, hainbat ekintza egin genituen, besteak beste, kontrako kanpaina bat: fake moduko mapa bat egin genuen, Triballen mapa estetika berarekin ordezkatzeko zuena Malasaña dagoen Unibertsitate barruti osoa hartzen zuen beste batekin (2. ir.). Ordezkapena modu zehatzean egin zen, jatorrizko mapa zuten sektoreko zenbait kartel argidunetan (3. ir.). Maparen berrargitalpen horretan, auzoko merkataritza-jarduerari lotutako puntuak nabarmentzeaz gain, bertako hainbat jarduera ere erakutsi genituen, hala nola zerbitzuak eta dendak, dibertsitatea islatzeko. Aldez aurretik kontsulta egin genien espazio horiei, mapa alternatiboan sartzeko. Mapa horrek auzoa benetan zer zen islatzen zuen, eta ez enpresak nahi zuena.

Lan horretatik abiatuta, "Gentrificatour" izeneko auzoaren egin genuen urte batzuk geroago (4. ir.). Turismoaren baliabideak erabiliz, bere kontakizuna irauli genuen, hainbat agenterekin ibilaldi bat egiteko, gentrifikazio progresiboaren ondorioz, Malasaña auzoan desagertutako lokal, etxebizitza eta sozializazio-guneetan zehar. Asmoa zen arazo ardatz gisa hartzea elkarlaneko dokumentazio-lan bat egin, eta auzoetako merkataritza- eta ekoizpen-jarduerekin lotutako kartel, errotulu eta kartel argidunen artxibo edo irudi-banku bat altxatzeko, ordezkatu aurretik. Helburua zen denboraren kapsula bat egitea, auzoan izandako eraldaketak ebaluatu, eta prozesu gentrifikatzailea abian jarririk ondoren izandako ondorioen azterketa konparatua egin ahal izateko, horrela agerian jartze aldera. Ibilbidean, ordezkapen horiek identifikatu eta haztatu genituen benetan, diskurtsotik harantz joz (5. ir.). Hori aktibatuz, itxuraz ikusezina zen etsai hori ikusarazi genuen: bertan dauden agente horiek, hiri-espazioa onerako eraldatzen duten agentez mozorroturik, auzoko bizitzari kalte eginez. Keinu suntsitzaile horiek hirian dituzten ondorioak aipatzea modu bat da sistema neoliberala aurrez aurre identifikatzeko, gure aurkariari aurpegia jartzeko. Ibilbide hori egin ondoren, ohartu ginen ordurako itxita zegoen arrandegi zahar bat hipsterrentzat eta turistentzat diseinatutako jatetxe bihurtu zela, "arrandegia" izena berrerrabiliz, jabetze sinbolikoaren ariketa gisa (6. ir.). Nostalgia faltsu hori prozedura gentrifikatzailearen aurpegia besterik ez da, agerian jarrita, auzo baten oroimenaren aurkako eraso bizian.

Azkenik, garrantzitsua iruditzen zaigu tankera horretako ekintzak egitea; izan ere, gentrifikazioaren aurrean jarrera hartzen duten eragile artistiko eta kulturalak garen aldetik, hauteman behar dugu nor diren etekin atera eta espekulatzeko moduak finkatzen dituztenak, jarduteko dituzten moduen aurkako salaketa eraginkorra egiteko. Gure iritziz, bide hori da aukera bakarra erantzuleak, haien asmoak eta gure subjektibotasunak eraikitzeke dituzten moldeak ikuspegi estetiko politiko batetik ikusteko (7. ir.). Era berean, mota horretako ariketek aukera ematen digute prozesu horiekin dugun konplizitateaz eta kontraesanaz jabetzeko. Izan ere, zure auzoan madalenei muffin deitzen hasi orduko, erreakzionatu eta ekin egin beharko duzu.

1. ir.: Madrilgo Udala. Triball merkataritza-gunearen mapa. Madril, 2010.

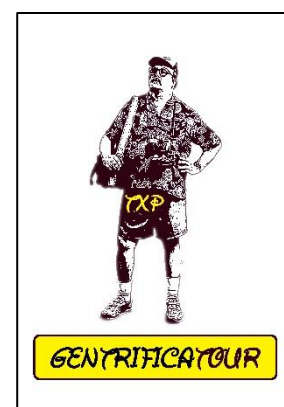
2. ir.: *Todo por la Praxis*. Mapa alternatiboa. Madril, 2010.

3. ir.: *Todo por la Praxis*. Jatorrizko maparen ordeztu mapa berria jartzeko ekintza. Madril, 2010.

5. ir.: *Todo por la Praxis*. Gentrificatour. Madril, 2013.

4. ir.: *Todo por la Praxis*. Gentrificatour. Madril, 2013.

6. ir.: *Todo por la Praxis*. Gentrificatour. Madril, 2013.

7. ir.: *Todo por la Praxis*. Gentrificatour. Madril, 2013.

TODO POR LA PRAXIS:

TXP

TODO POR LA PRAXIS

Jo Muñoz artista bisual, ikertzaile eta hezitzaileak (CL) eta Diego Peris López arkitekto eta artistak (ESP) osatutako talde artistikoa da. Disidentzietan jartzen dute arreta, beste imaginario posible batzuk eraikitzeko erresistentzia-forma politiko gisa. Elkarlaneko praktikak erabiltzen dituzte pentsamendu kritikoko espazioak jartzeko, eta agit prop-az, kontra-publizitateaz eta ikusgarritasun edo komunikazioaren gerrillaz baliatzen dira, kontranarratiba estetiko / politiko gisa. Horrela, subjektibotasun transkultural berriak jarri nahi dituzte abian, pentsamendu nagusitik emantzipazioa lortu eta deskolonizatze modu gisa, lurralde geografiko eta sinbolikoetako ikerketa- / ekoizpen- / ekintza-prozesuetatik abiatuta.

www.todoporlapraxis.es